บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งที่แน่นอนที่เกิดขึ้นในโลก คือ การเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่สิ่งใหม่แต่มีมาคู่กับชีวิตตามกฎไตรลักษณ์ของพุทธศาสนา กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงหรืออนิจจัง (Supereminence) ว่าหมายถึง ความไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่คงตัว เป็นภาวะอันหลีกเลี่ยงไม่พ้นของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป (พระธรรมปิฎก. 2543 : 20) อย่างไรก็ตามทุกๆ องค์การต่างต้องเผชิญกับแรงผลักดันที่สำคัญสองประการ คือ แรงผลักดันให้เปลี่ยนแปลงกับแรงผลักดันที่จะรักษาสภาพเดิมไว้ และถ้าหากองค์การเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ก็ถือว่าเป็นความเสื่อม หากเป็นไปในทางบวกก็ถือว่าเป็นความเจริญ และหากความเจริญนั้นเกิดจากความตั้งใจกระทำถือว่าเป็นการพัฒนา จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลง คืออัตราเร่งของการเปลี่ยนแปลงที่เราประสบอยู่ที่มีความรวดเร็วฉับพลัน ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคือการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร ประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ในสังคม

ประเทศไทยกำลังอยู่ในจุดรอยต่อ ต้องรับผลกระทบแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกครั้งยิ่งใหญ่ที่รุนแรง และรวดเร็วยิ่งกว่าด้วยใดที่มนุษยชาติเคยมีมา จุดเปลี่ยนแห่งประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของประเทศไทยที่ได้เกิดขึ้นและกำลังแสดงความชัดเจน คือ การที่ประเทศไทยไม่สามารถกำหนดอนาคตด้วยตนเองได้ทั้งหมดเพราะกำลังถูก "กระแสโลก" กำหนดความเป็นไปในทุกด้าน ผลสะท้อนผ่านปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540 ต่อเนื่อง ถึงปี พ.ศ. 2541 มีการแข่งขันที่รุนแรงของตลาดโลกปรากฏว่าคนไทยตามไม่ทัน รู้ไม่เท่าทันหรือเปิดตำราเก่าแก้ไขปัญหาใหม่ ทำให้ความมั่งคั่งที่คนไทยทั้งชาติร่วมสร้างสมมาชั่วชีวิต ของคนรุ่นหนึ่งถูกผู้บริหาร ที่มีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางของประเทศ (รวมถึงผู้บริหารภาคเอกชน) บริหารงานผิดพลาด เป็นเหตุให้ความมั่งคั่งที่สะสมมาครึ่งศตวรรษหายไปเพียงไม่กี่เดือน (ประเวศ มหารัตน์สกุล.2542 : 60-61) เป็นเหตุผลให้ประเทศไทยไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤตทางการเงิน ที่ส่งผลลุกลามไปยังประเทศต่าง ๆ ประเทศไทยจึงไม่สามารถอยู่ได้โดยลำพัง ต้องพึ่งพาประเทศอื่น ๆ ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (I.M.F) และถูกควบคุมให้ดำเนินการอย่างโปร่งใส ไม่สามารถกลับไปอยู่

ในระบบปิดประเทศพึ่งตนเองได้ทั้งหมด เพราะความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ เวลานี้ขึ้นอยู่กับรายได้การส่งออกไปนอกประเทศ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541 : 45-46)

การบริหารจัดการของสังคมโลก การบริหารจัดการของรัฐบาลไทยและการประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีพในสังคมมีความซับซ้อน การขยายกิจกรรมเต็มไปด้วยการแข่งขันเกิดการแตกแยกในสังคม วิธีบริหารในปัจจุบันล้วนอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมอำนาจ การใช้ความคิด วิธีการแก้ปัญหาแบบเก่ากับปัญหาใหม่เป็น สถาบันทางสังคมจึงดูไร้ศักยภาพและสูญเสียสภาวะผู้นำ (ประเวศ วะสี. 2540 : 27) คนไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยดูจากความสามารถในการแก้ปัญหาวิกฤต ทั้งในระดับองค์กรธุรกิจและหรือระดับชาติ โดยเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทย (ทิพาวดี เมฆสวรรค์. 2544 : 38)

ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ล่มสลายสมควรได้รับการปรับปรุง พัฒนา ส่งเสริมให้กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง การจะเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นต้องอาศัยภาวะผู้นำ ผู้นำจะเป็นคนที่เคลื่อนไหวเป็นคนแรก การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือ การพัฒนาผู้นำเช่นกัน บัดนี้ถึงวาระที่ต้องมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อให้เป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัฒน์ ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549)

แนวคิดของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีต ได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออก โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานทางการผลิต เพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตาม ความเจริญเติบโตรุดหน้าทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ และความเจริญทางด้านวัตถุที่มากขึ้นมิได้หมายความว่าคนไทยและสังคมไทยจะมีความสมบูรณ์พูนสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ดีงาม และเรียบง่ายของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และความไม่มั่นคงของครอบครัว ชุมชนและสังคม การพัฒนาที่ท้าทายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต คือ การพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพ และศักยภาพของคนไทยให้สามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และประเทศชาติในที่สุด (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544) ภายใต้สถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545 – 2549 จึงเป็น

แผนที่ดำเนินการในช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญที่สุด ช่วงหนึ่งของประเทศที่จำเป็นต้องเร่งรัด การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น และมุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤติ พร้อมทั้งวางรากฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพ และมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันจะต้องให้ความสำคัญระดับสูงกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างสภาวะผู้นำร่วมกันในทุกระดับ ในอันที่จะสร้างพลังร่วมกันให้เกิดค่านิยมใหม่ในสังคม ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการประเทศใหม่ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก

การสร้างภาวะผู้นำร่วมกันทุกระดับตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงมีความสำคัญและความจำเป็นที่รัฐบาล องค์กรต่าง ๆ ต้องร่วมกันรับผิดชอบ เพราะภาวะผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม ใช้ความสามารถ และอิทธิพลด้านต่าง ๆ ของตนกับสมาชิกในกลุ่มให้แต่ละคนดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ เพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ผู้นำจะต้องปลุกเร้าวิสัยทัศน์ และแสดงจุดมุ่งหมาย ให้ปรากฏชัดเจน เพื่อให้ผู้อื่นมองเห็นและรับรู้ ทั้งนี้ในการทำวิสัยทัศน์ให้เป็นรูปธรรมนั้น ผู้นำต้องจุดประกายให้ตัวผู้ตามเกิดกิเลสตัณหาขึ้นมา ผู้นำจะต้องปลุกเร้าวิสัยทัศน์ให้มีชีวิตชีวาขึ้นมา โดยการใช้ภาษา ที่มีพลังในรูปแบบการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (ฉันทนา จันทร์บรรจง. 2545 :163)

ภาวะผู้นำมิใช่เป็นความสามารถของมนุษย์ที่เป็นมาแต่กำเนิดเท่านั้น แต่สามารถเรียนรู้หรือพัฒนาขึ้นมาได้ และจะได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งโดยการศึกษาหรือการอบรมสั่งสอน (กิติ ตยัคคานนท์. 2543 : 24) สอดคล้องกับความเห็นของ ปีเตอร์ เอฟ ดรั๊กเกอร์ และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า ผู้นำเรียนรู้ได้และจำเป็นต้องเรียนรู้ แม้ว่าการเป็นผู้นำนั้นบางครั้งเป็นพรสวรรค์ตามธรรมชาติ แต่พรสวรรค์ของการเป็นผู้นำนั้นเป็นสิ่งที่อาจไม่สามารถพึ่งพาได้ การเป็นผู้นำเรียนรู้กันได้ และเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ด้วย (ปีเตอร์ เอฟ ดรั๊กเกอร์ และคณะ แปลโดย บจ.ซีเอ็ด เอ็ดดูเคชั่น 2543 : 8)

การเรียนการสอน ภาวะผู้นำในประเทศไทย ได้กำหนดจุดหมายไว้ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ.2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เนื่องจากนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นเยาวชนมีอายุระหว่าง 15 - 17 ปี ซึ่งเป็นเยาวชนในวัยที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลง และต้องการเรียนรู้เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามโครงสร้างของหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนปลายนั้นไม่ได้กำหนดรายละเอียดการสอนความเป็นผู้นำในรายวิชา ส่วนใหญ่จะเป็นวิชาเลือกเสรีและกิจกรรมเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ และเสริมสร้าง อุปนิสัย ของนักเรียน ตลอดจนการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่ผ่านมาเน้นการเรียน เพื่อให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีความชำนาญเฉพาะวิชาที่เรียน

ไม่มีการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ในแนวกว้าง หรือเรียนรู้แบบรวบยอด ให้คิดเป็น ทำเป็น ดังที่ ดับเบิลยู การ์ดเนอร์ (ดับเบิลยู การ์ดเนอร์ แปลโดย บจ.ซีเอ็ด เอ็ดดูเคชั่น 2541 : 355) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาที่มีส่วนทำให้ ไม่เกิดผู้นำ 2 ประการ คือ ประการแรก ระบบการศึกษา ให้ความสำคัญกับผลการเรียนส่วนบุคคลมากเสียจนกระทั่งไม่ได้สนใจสร้างความสามารถของบุคคลในการทำงานร่วมกับกลุ่มเลย ประการที่สอง ระบบการศึกษาชี้นำให้บุคคลเห็นว่า สิ่งที่สังคมต้องการนั้น คือ ผู้เชี่ยวชาญและมืออาชีพมากกว่าสังคมต้องการผู้นำ

อย่างไรก็ตามกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรได้ในลักษณะของ 1) การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน 2) การปรับรายละเอียดของเนื้อหา 3) การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ 4) การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ และ 5) การจัดทำเนื้อหา และรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่

วิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยดังกล่าวข้างต้น มีสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดผู้นำในทุกระดับ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำในกลุ่มเยาวชนที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงมุ่งปฏิรูปการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ มีจุดหมายปลายทางให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งรวมถึงการมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งด้วย (มาตรา 22)

ผู้วิจัยตระหนักดีว่า การเน้นการเรียน การสอนให้เยาวชนเป็นผู้นำหรือพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของสังคม ควรจะทำโดยการสร้างและพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย ปรัชญา วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย สาระ ประเด็นความรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล เพื่อให้หลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างและพัฒนาขึ้นดังกล่าว เป็นเข็มทิศนำทางที่ชัดเจนสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการพัฒนาภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในโรงเรียน และควรมีการทดลองใช้ ประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ดังกล่าวอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยในเรื่องนี้ขึ้น

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

จุดมุ่งหมายทั่วไป

เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้กระบวนการหลักสูตร

จุดมุ่งหมายเฉพาะ

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ สำหรับเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำ สำหรับเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อทดลองการใช้หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำ สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
4. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำ สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ความสำคัญของการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะได้คุณค่าและประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. ได้หลักสูตรการฝึกอบรมภาวะผู้นำของเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรมทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้กระบวนการหลักสูตร" ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

การใช้กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างของผู้เชี่ยวชาญ ที่ใช้กระบวนการวิจัยอนาคต (Ethnographic Delphi Future Research) หรือแบบ EDFR เพื่อการศึกษาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ สำหรับเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 29 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านผู้นำ จำนวน 9 คน

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเยาวชน จำนวน 10 คน และ 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 10 คน ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive random sampling) เฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่เป็นคนไทย เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่ครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านผู้นำ และด้านเยาวชนของประเทศไทย

2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยกระบวนการสัมมนาและประชาพิจารณ์ ได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการ และครูอาจารย์ จำนวน 301 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 51 คน นักวิชาการ จำนวน 23 คน และครูอาจารย์ จำนวน 227 คน ผู้วิจัยคัดเลือกจากผู้บริหาร นักวิชาการ และครูอาจารย์จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการส่งหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุมสัมมนา

3. กลุ่มตัวอย่างที่ทดลองการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน ๆ ละ 40 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตเพชรบูรณ์ ทั้ง 3 เขต จำนวน 120 คน โดยผู้วิจัยเปิดรับโรงเรียนอาสาสมัคร ที่มีความพร้อมในการใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมและนักเรียนที่มีความประสงค์เข้ารับการอบรม

4. ผู้วิจัยประกาศเรียนเชิญครูวิทยากรอาสาสมัคร จากกลุ่มผู้เข้าสัมมนาและประชาพิจารณ์ตามข้อ 2 จำนวน 35 คน เพื่อเป็นผู้สอนและประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม โดยประเมินความรู้จากเนื้อหาหลักสูตร การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเยาวชน ประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้นำก่อนและหลังการฝึกอบรม และประเมินโครงการฝึกอบรมเมื่อสิ้นสุดโครงการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถใช้ศาสตร์และศิลปะในการประสานงาน ควบคุม ผลักดัน และจูงใจให้ผู้ปฏิบัติภารกิจตามความคิดเห็น ความต้องการคำแนะนำ และคำสั่งให้ไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภาวะผู้นำ หมายถึง การมีศิลปะหรือกระบวนการ หรือความสามารถในการชักนำ จูงใจ และมีอิทธิพลโน้มน้าวให้บุคคลอื่น หรือผู้ตามหรือกลุ่ม หรือบุคคลในองค์กรยอมรับการสั่งการหรือดำเนินการ หรือปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการ หรือวัตถุประสงค์ ในสิ่งที่ผู้นำต้องการหรือพึงประสงค์ปรารถนาของทั้งสองฝ่าย

ครูวิทยากรอาสาสมัคร หมายถึง บุคคลที่อาสาเป็นวิทยากร เพื่อนำหลักสูตรฝึกอบรมไปสอน ถ่ายทอดให้กับผู้เข้ารับการอบรมตามโครงการนี้

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ หมายถึง ความต้องการให้บุคคลมีศิลปะหรือกระบวนการหรือความสามารถในการชักนำ จูงใจและมีอิทธิพล โน้มน้าวให้บุคคลอื่น หรือผู้ตามหรือกลุ่ม หรือบุคคลในองค์กรยอมรับการสั่งการหรือดำเนินการ หรือปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการหรือวัตถุประสงค์ ในสิ่งที่ผู้นำต้องการหรือพึงประสงค์ปรารถนาของทั้งสองฝ่าย

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จนถึงมีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์

เยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเยาวชนให้มีศิลปะหรือกระบวนการหรือความสามารถในการชักนำ จูงใจและมีอิทธิพล โน้มน้าวให้บุคคลอื่นหรือผู้ตาม หรือกลุ่มหรือบุคคลในองค์กร ยอมรับความคิดเห็น ความต้องการ คำแนะนำหรือดำเนินการ หรือคำสั่งหรือปฏิบัติตาม อันมีผลให้เกิดความก้าวหน้า เกิดประโยชน์ดีขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่เดิมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายความต้องการทั้งสองฝ่าย

หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระบวนการหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการใช้หลักสูตรอบรมที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่มุ่งหวังไว้

พัฒนาภาวะผู้นำตนเองเพื่อตนเอง หมายถึง การพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมและมีความสามารถทำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์

พัฒนาภาวะผู้นำตนเองเพื่อบุคคลอื่น หมายถึง การพัฒนาตนเองให้ปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ทำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์

พัฒนาภาวะผู้นำตนเองเพื่อการทำงาน หมายถึง การพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการทำงานทำให้มีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดหรือการปฏิบัติตามความคิดของตนที่บังเกิดผลต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ใหม่หรือแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติ

ความเชื่อมั่นตนเอง หมายถึง ความตั้งใจที่จะกระทำตามความคิดเห็นว่าถูกต้อง และมั่นใจโดยไม่ลังเล

ความสามารถตัดสินใจ หมายถึง การตกลงใจที่จะกระทำ หรือไม่กระทำอย่างหนึ่งอย่างใดหลังจากที่ได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว

จิตใจเข้มแข็งอดทน หมายถึง ร่างกายและจิตใจที่ทนต่อความยากลำบากต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ การกลั่นแกล้งและสิ่งเย้ายวนต่าง ๆ

มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อและการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างราบรื่น

การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและนำความคิดเหล่านั้นมาพิจารณา

ความมีเหตุผล หมายถึง การรู้จักใคร่ครวญ พินิจพิเคราะห์การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยพิจารณาถึงผลได้ผลเสีย

ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติงานด้วยความผูกพันไม่ทอดทิ้ง เพื่อให้เกิดผลดีทั้งงานในหน้าที่ส่วนตัวและส่วนรวม

คุณธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเที่ยงตรงต่อกฎเกณฑ์ ซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

การวางแผน หมายถึง การวางโครงการก่อนทำงาน การดำเนินงานอย่างมีระเบียบขั้นตอน มีการติดตามการดำเนินงาน เพื่อให้การทำงานดำเนินไปอย่างมีเป้าหมาย

การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การประมวลความรู้และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นไปตามเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์มุ่งให้ผู้รับการฝึกอบรม ได้เรียนรู้ในลักษณะที่ง่ายแก่การจดจำและสามารถประเมินผล อันประกอบไปด้วย โปรแกรมการเรียน โปรแกรมกิจกรรม และโปรแกรมแนะแนว และผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์

การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การนำหลักสูตรฝึกอบรมที่สร้างขึ้น นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อการประเมินผลการใช้หลักสูตร นำมาถึงการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขในทางปฏิบัติ และเนื้อหาสาระที่ขัดข้องต่าง ๆ เพื่อความมีประสิทธิผลของหลักสูตรที่จะนำไปใช้กับการฝึกอบรมจริงต่อไป

การประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การประเมินประสิทธิผลหลักสูตร ประกอบด้วย ประเมินการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเยาวชน ก่อนและหลังการฝึกอบรม ประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้นำก่อนและหลังการฝึกอบรม ประเมินความรู้จากเนื้อหาหลักสูตร ก่อนและหลังการฝึกอบรม และประเมินโครงการฝึกอบรมการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

การศึกษา "การพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้กระบวนการหลักสูตร" ในครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดการทำวิจัย สรุปตามภาพ 1 ดังนี้

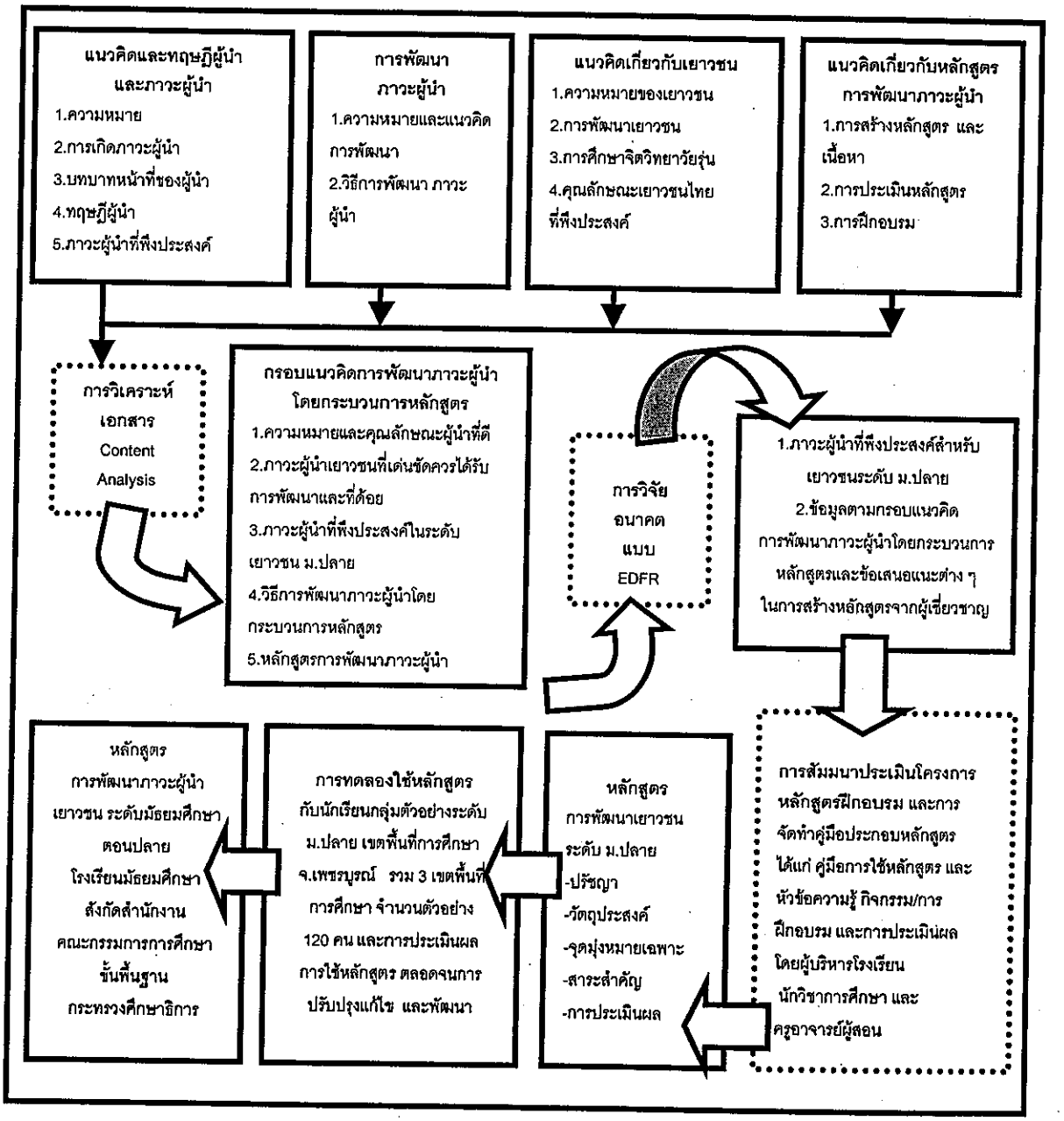

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการทำวิจัย